

## Z VĚDECKÉHO ŽIVOTA

### Zpráva z mezinárodní vědecké konference „Trestní zákoník – 10 let od přijetí“

Stalo se již tradicí, že každý rok v březnu pořádá katedra trestního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy vědeckou konferenci s mezinárodní účastí, kde se vystupující střídavě věnují důležitým a aktuálním otázkám trestního práva hmotného nebo trestního práva procesního. Jen pro připomenutí lze uvést, že v roce 2016 bylo zvoleno téma *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*,<sup>1</sup> v roce 2017 šlo o téma *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*.<sup>2</sup> V minulém roce bylo zvoleno téma *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*,<sup>3</sup> letos tedy bylo zvoleno téma hmotněprávní. Vzhledem k tomu, že v únoru 2019 uplynulo již deset let od přijetí zákona č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, uskutečnila se konference právě na téma *Trestní zákoník – 10 let od přijetí*, a to s přihlédnutím k tomu, že deset let již představuje dostatečně dlouhou dobu, jejíž uplynutí umožňuje bilancovat nad vybranými aspekty současné hmotněprávní úpravy a nad jejím uplatněním v aplikační praxi.

Místem konání konference byla zvolena tradičně budova pražského Karolina a jeho Vlastenecký sál, tedy místo, „kudy kráčely české a československé dějiny“. Konferenci uspořádala katedra trestního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy („PF UK“) ve spolupráci s katedrou právních disciplín a veřejné správy Metropolitní univerzity Praha („MUP“). Stejně jako každý rok, také v letošním roce se v reprezentativním počtu zúčastnily konference významné osobnosti české a slovenské nauky trestního práva.

Konference byla oficiálně zahájena úvodním slovem *prof. JUDr. Jiří Jelínka, CSc.*, vedoucího katedry trestního práva Právnické fakulty UK, a *prof. JUDr. Karla Klímy, CSc.*, vedoucího katedry právních disciplín a veřejné správy Metropolitní univerzity Praha. První ze jmenovaných následně otevřel první blok příspěvků s vystoupením na téma *K desátému výročí přijetí českého trestního zákoníku – máme, co jsme chtěli? Prof. Jelínek se věnoval současnému trestnímu kodexu ze tří hledisek – z hlediska kriminálně-politického, z hlediska juristického a z hlediska legislativně-technického. Nejprve kritizoval oddělenou rekodifikaci trestního práva hmotného a procesního. Posléze poukázal na trend zostřování trestní represe v novém trestním zákoníku, který se projevuje mj. v častějším předsouvání trestní odpovědnosti (zejména koncepce předčasně dokonaných trestných činů). Vyslovil se poté pro diskusi nad vhodností současné kategorizace trestných činů, kdy kategorie přečinu je velmi široce vymezena, a nad potřebou dvou korektivů rozsahu trestního bezprávní (zásada subsidiarity trestní represe a princip oportunity, který se projevuje v možnosti zastavení trestního stíhání pro neúčelnost). Problematická je také absence definice škodlivosti v úvodních pasážích trestního zákoníku, kazuistické zákonné vymezení institutu nepřímého pachatelství (§ 22 odst. 2 tr. zákoníku) či neúplné ustanovení o jednotlivých typech omylů. Závěrem příspěvku se věnoval zvláštní části*

<sup>1</sup> JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní – minulost a budoucnost*. Praha: Leges, 2016.

<sup>2</sup> JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – pět let poté*. Praha: Leges, 2017.

<sup>3</sup> JELÍNEK, J. a kol. *Dokazování v trestním řízení v kontextu práva na spravedlivý proces*. Praha: Leges, 2018.

trestního zákoníku, která obsahuje množství kazuistických skutkových podstat (zákonodárce rezignoval na obecný právní jazyk) a množství trestných činů, u nichž je sporná jejich kriminalizace (trestný čin pomluvy dle § 184 tr. zákoníku nebo trestný čin zanedbání povinné výživy dle § 196 odst. 1 tr. zákoníku, kdy je fakticky kriminalizována civilní pohledávka). Tím otevřel zajímavou otázku, která se prolínala i v dalších referátech, a to otázku, zda přijetí nového trestního zákoníku vedlo spíše ke snižování trestnosti a k dekriminálníci některých protispolečenských jednání, či naopak k zotřetí trestní represe.

Následoval příspěvek *prof. Klímy* na téma *Ústavně deklarovaná přirozenoprávní podstata základních lidských práv a zhodnocení úrovně jejich trestněprávní ochrany*, jenž se zaměřil na ústavněprávní aspekty trestněprávní úpravy. Konstatoval, že uspořádání zvláštní části trestního zákoníku reflektuje společenský hodnotový žebříček, a vyhodnotil, že veřejnoprávní funkce státu v podobě legální represe vstupuje do konfliktu s lidskými právy obviněného.

Obdobně jako *prof. Jelínek*, také *prof. JUDr. Jan Musil, CSc.*, (emeritní soudce Ústavního soudu) si v následujícím příspěvku na téma *Trend českého zákonodárce směřující k tzv. předsunutí trestní odpovědnosti* všiml existence trendu vyskytujícího se od konce 80. let a spočívajícího v kriminalizaci nových jednání, a to také pod vlivem nových druhů protispolečenských jednání. *Prof. Musil* zdůraznil nutnost společenského konsenzu na kriminalizaci předčasně dokonaných trestných činů. Podle názoru *prof. Musila* je na místě se zabírat otázkou, zda by nebylo vhodné redefinovat paradigma a ubírat se spíše celou dekriminálníci některých jednání či rámcovým zmírněním zákonem stanovených trestních sazeb u přípravy a pokusu trestného činu po vzoru zahraničních úprav.

Následoval příspěvek *prof. JUDr. Pavla Šámala, Ph.D.*, (předseda Nejvyššího soudu, PF UK), jenž se překvapivě jakožto spolutvůrce současného trestního zákoníku nezabýval otázkami spojenými s jeho koncepcí, nýbrž se zabýval subjektivní stránkou trestného činu, konkrétně pak rozlišením hranice mezi eventuálním úmyslem a vědomou nedbalostí. V příspěvku připomenul také historické souvislosti zkoumání zavinění u pachatele trestného činu (práce profesora *Augusta Miříčky* a profesora *Vladimíra Solnaře*).

*Prof. JUDr. Peter Polák, Ph.D.*, (PEVŠ) svůj příspěvek věnoval srovnání české a slovenské právní úpravy okolností vylučujících protiprávnost, kdy upozornil především na kongruentní a divergentní rysy. Následoval příspěvek *prof. JUDr. Jaroslava Ivora, DrSc.*, (PF UMB v Banské Bystrici), jenž se zabýval hmotněprávními aspekty neoprávněného pořízení obrazového a zvukového záznamu v kontextu ochrany práva na soukromí osob. Tento příspěvek zahrnoval také mezinárodní srovnání (Německo, Dánsko, Holandsko či Rusko). Posledním příspěvkem prvního bloku byl příspěvek *prof. JUDr. Věry Kalvodové, Dr.*, (PF MUNI) na téma *Filozofie trestání 10 let po přijetí trestního zákoníku*. *Prof. Kalvodová* podrobila kritice nekoncepční novelizace právní úpravy sankcionování, naopak vyzdvihla zakotvení některých zásad trestání či zakotvení asperace při vícečinném souběhu většiny množství trestných činů ve smyslu § 43 tr. zákoníku.

Druhý blok konference otevřel *JUDr. Miroslav Růžička, Ph.D.*, (Nejvyšší státní zastupitelství) s příspěvkem týkajícím se zásady subsidiarity trestní represe a jejího uplatňování v praxi z pohledu státního zástupce. Příspěvek ukázal na nejednotnost chápání zásady subsidiarity trestní represe. Posléze vystoupil *prof. JUDr. Jozef Záhora, Ph.D.*, (PEVŠ) s tématem trestněprávní ochrany soukromí v česko-slovenské komparaci. Následující příspěvek na téma *Domácí vězení – promarněná šance?* přednesla *doc. JUDr. Mgr. Jana Tlapák Navrátilová, Ph.D.*, (PF UK), která upozornila na nízký počet ukládání tohoto druhu tres-

tu v aplikační praxi, na problémy spojené s přeměnou trestu domácího vězení a položila si otázku, zda se přístup soudů k ukládání trestu domácího vězení změní se zavedením elektronického monitoringu odsouzených, ke kterému došlo na podzim minulého roku.

*Doc. JUDr. Sergej Romža, Ph.D.*, (PF UPJŠ v Košicích) se rovněž zabýval otázkou sankcionování, zdůraznil důležitost základních zásad trestání, které by měly být akcentovány již při určování trestních sazeb zákonodárcem, a předložil také některé návrhy *de lege ferenda* týkající se např. trestu domácího vězení. *JUDr. Bc. Jiří Říha, Ph.D.*, (PF UK, Nejvyšší soud) své vystoupení věnoval problematice tzv. omluvné krajní nouze, tj. případu, kdy dochází ke konfliktu dvou stejně hodnotných právních statků, a poukázal na to, že současný právní řád tuto problematiku uspokojivě neřeší. Svě vystoupení pojal rovněž komparativně, neboť upozornil na zahraniční přístupy, zejména německé právní úpravy, která ovšem vychází z jiného systému znaků trestného činu. Podle názoru *dr. Říhy* by bylo zakotvení omluvné krajní nouze do českého právního řádu žádoucí, ačkoliv by se zřejmě neobešlo bez úpravy koncepce samotného pojetí trestného činu.

Následoval příspěvek *JUDr. Bc. Vladimíra Pelce, Ph.D.*, (PF UK), který se věnoval problematice účastenství podle trestního zákoníku. V referátu bylo upozorněno na to, že současná právní úprava účastenství stále vychází z principů sovětské úpravy z roku 1958. Kritice podrobil mj. skutečnost, že účastník je trestán v rámci stejné trestní sazby jako hlavní pachatel, a že trestní odpovědnost organizátora je závislá na trestní odpovědnosti hlavního pachatele, jehož společenská škodlivost je přitom většinou nižší. Zvláštní pozornost věnoval doktríně přičítání okolností zvláště přitěžujících osobní povahy pouze pachateli trestného činu. Referující závěrem uvedl, že stávající úprava účastenství trpí zásadními nedostatky (např. přílišná míra kvalitatívni akcesority či absence stanovené spodní hranice trestnosti účastenství na trestném činu), které by bylo možno *de lege ferenda* řešit některými koncepčními změnami (např. redefinice pachatelství).

*Prof. JUDr. Ivan Šimoveček, CSc.*, přednesl příspěvek, který zpracoval společně s *doc. JUDr. Ing. Adriánem Jalčem, Ph.D.*, (oba z PF TU v Trnavě) na téma trestněprávního postihu terorismu v česko-slovenské komparativní analýze. Druhou sekci konference pak svým příspěvkem na téma *Trestní zákoník – inspirace pro nový přestupkový zákon?* uzavřela *doc. JUDr. Helena Prášková, CSc.*, (PF UK), jež poukázala na to, že trestní zákoník byl značným inspiračním zdrojem pro nově přijatou přestupkovou úpravu, ovšem s některými systémovými odlišnostmi například v oblasti účastenství.

Třetí blok konference byl zahájen příspěvkem *doc. JUDr. Olgy Sovové, Ph.D.*, (PF UK) na téma *Trestné činy a poskytování zdravotní péče – je trestní postih skutečně ultima ratio?*, na kterém se spoluautorsky podílela též *prof. JUDr. Dagmar Císařová, DrSc. dr. h. c.*, (PA ČR). Příspěvek byl věnován například problematice zavinění zdravotnických pracovníků, kteří primárně jednají ve prospěch pacienta, nebo kontroverzním tématům současné medicíny (domácí porody, čínská medicína etc.). Následovalo vystoupení *JUDr. Evy Brucknerové, Ph.D.*, (PF MU) na téma aktuálního vývoje institutu podmíněného propuštění s přihlédnutím k recentní judikatuře v této oblasti. Po tomto vystoupení se ujal slova *JUDr. Jaromír Hořák, Ph.D.*, (PF UK), který svůj referát zaměřil na teorii zániku trestnosti a problematice kvalifikovaného pokusu a provedl komparaci s německou právní oblastí a zaměřil se na tzv. učení o zlatém mostu. Následovaly dva příspěvky na téma euthanasie, s nimiž vystoupili *JUDr. Zuzana Vostrá, Ph.D.*, (MUP, FPR ZČU) a *doc. JUDr. Miloš Deset, Ph.D.*, (PF UMB v Banské Bystrici). První jmenovaná se zaměřila především na lidskoprávní (ústavní) aspekty uvedené problematiky, druhý z dvojice pak na aspekty trestněprávní. Předposlední příspěvek třetího bloku přednesla *doc. JUDr. Ingrid Mencerová, Ph.D.*,

(PF UMB v Banské Bystrici), a to na téma verbálních trestných činů v demokratické společnosti s důrazem na problematiku trestněprávního postihu extremistických projevů. Posledním vystupujícím třetího bloku byl *prof. Ing. Vladimír Smejkal, CSc., LL.M., DrSc.*, (VUT v Brně), jenž popsal vývoj právní úpravy kyberkriminality s přihlédnutím k různým typům útoků na počítačové systémy a analyzoval současnou právní úpravu.

Čtvrtý (poslední) blok konference zahájil *doc. JUDr. Tomáš Gřivna, Ph.D.*, (PF UK), který přednesl referát věnující se trestnému činu maření spravedlnosti podle § 347a tr. zákoníku, který je dalším příkladem, kdy dochází k předsouvání trestní odpovědnosti do dřívějších fází, a tedy i k zostřování trestní represe *Doc. Gřivna* zdůraznil, že se jedná o omezení obhajovacích možností obviněného a je nutné v souvislosti se zakotvením tohoto trestného činu doplnit poučovací povinnost orgánů činných v trestním řízení, vyřešit přípustnost souběhů s dalšími trestnými činy a otázku rozlišení účastenství a trestného činu nadřazování v některých situacích. Trestnému činu maření spravedlnosti se věnoval v následujícím příspěvku rovněž *doc. JUDr. Petr Smolík, Ph.D.*, (PF UK), který se tematice věnoval zejména v rovině komparatistické. *Doc. JUDr. Miroslava Vráblová, Ph.D.*, (PF TU v Trnavě) ve svém příspěvku představila vývoj slovenské právní úpravy trestání od přijetí současného slovenského trestního zákona. Trestu vyhoštění se věnoval následující příspěvek *JUDr. et Mgr. Pavla Klímy* (MUP), který posuzoval českou právní úpravu tohoto druhu trestu (§ 80 tr. zákoníku) s přihlédnutím k evropským směrnici řešícím tuto problematiku. Posléze vystoupil *JUDr. Jiří Rajchl, Ph.D.*, (PF UK; MUP) s příspěvkem na téma *Trestné činy přímo související s provozováním hazardních her*, v němž mj. poukázal na problematičnost současného znění skutkových podstat uvedených trestných činů s ohledem na vývoj správněprávní úpravy hazardních her. Posledním příspěvkem konference byl příspěvek *JUDr. Pavla Vetešníka* (MUP) věnující se trestněprávnímu postihu pomluvy a historickému vývoji její kriminalizace.

Konference byla posléze uzavřena závěrečným slovem *prof. Jelínka*, který poděkoval přítomným za účast na konferenci, organizátorům za hladký průběh konference a následně konferenci ukončil.

Závěrem lze konstatovat, že konference nabídla dlouhou řadu podnětných příspěvků, které mohou přispět k dalšímu pozitivnímu vývoji trestněprávní legislativy a judikatury vrcholných soudů. Konference také ukázala, že současná hmotněprávní úprava obsahuje stále množství nedostatků, a to jak v rovině dílčí týkající se např. kriminalizace jednotlivých trestných činů, tak také v rovině koncepční (vývojová stadia, účastenství nebo okolnosti vylučující protiprávnost). Veškeré příspěvky z konference a další příspěvky, které vzhledem k časovému omezení nemohly na konferenci zaznít, budou publikovány v kolektivní monografii, která bude vydána pražským nakladatelstvím Leges v průběhu letošního roku.

Jiří Mulák\*

---

\* JUDr. Jiří Mulák, Ph.D. Autor je odborným asistentem na katedře trestního práva Právnické fakulty Univerzity Karlovy a asistentem místopředsedy pro trestní úsek Vrchního soudu v Praze. E-mail: JMulak@vsoud.pha.justice.cz. Tato zpráva je výstupem projektu PROGRES Q02 *Publicizace práva v evropském a mezinárodním srovnání*, řešeném na Právnické fakultě Univerzity Karlovy.